

Назва. Світова економіка та міжнародні економічні відносини

Тип. Базова.

Рік навчання. 2019–2020.

Семестр. 4.

Кількість кредитів ЄКТС. 5

ПІБ лектора, науковий ступінь, посада. Пархоменко Н.О., к.е.н., доц.

Результати навчання.

У результаті вивчення даної навчальної дисципліни студент повинен:

Знати:

зміст найважливіших категорій і понять світової економіки та міжнародних економічних відносин;

етапи розвитку міжнародних економічних відносин;

характер та особливості сучасного світового господарства.

Вміти:

характеризувати сутність та специфіку МЕВ;

застосовувати у практичній діяльності основні поняття і категорії МЕВ;

аналізувати процеси та явища світового господарства;

аналізувати інформацію щодо подій у сфері міжнародних економічних відносин.

Обов'язкові попередні навчальні дисципліни. Політекономія, Країнознавство, Макро- та мікроекономіка, Менеджмент, Основи зовнішньоекономічної діяльності.

Зміст.

Змістовий модуль 1 Теоретичні засади міжнародного співробітництва

Тема 1. Міжнародні економічні відносини в системі світового господарства

Предмет вивчення курсу «МЕВ», його місце серед інших економічних дисциплін; структура і логіка викладання. Значення в підготовці спеціалістів. Мета, завдання і нові підходи до вивчення курсу, його інформаційно-методичне забезпечення.

МЕВ як економічна категорія. Суттєвість МЕВ, їх значення, об'єктивна основа і передумови розвитку.

Рівні розвитку МЕВ: функціональні, економічні, територіальні, за суб'єктами діяльності.

Особливості розвитку МЕВ на сучасному етапі. Роль МЕВ у процесі інтеграції України в систему світогосподарських зв'язків.

Тема 2. Світове господарство (СГ) та особливості його розвитку. Типологія країн світу і роль окремих їх угруповань у СГ і МЕВ

Світове господарство: сутність, елементи і суб'єкти, формування, фактори розвитку. Міжнародна господарча взаємодія. Якісний і кількісний аспекти розвитку СГ. Головні тенденції формування СГ, рівні і цикли його розвитку.

Нерівномірність соціально-економічного розвитку країн світу та їх типологія. Регіональний принцип групування і головні регіональні групи країн світу.

Соціально-економічний принцип систематизації країн світу. Країни Організації Економічного Співробітництва та Розвитку (ОЕСР). Три центри економічного розвитку. Малі привілейовані нації. Країни переселенського капіталізму. Країни середнього рівня розвитку.

Країни, що розвиваються: поняття, загальні риси та місце у світовій економіці. Соціально-економічна структура. Країни з перехідною економікою, формування їх економічних угруповань і проблеми інтеграції у світову ринкову економіку. Країни централізованого планування.

Місце окремих угруповань країн у СГ і МЄВ. Провідне значення промислово розвинутих країн. Проблема ліквідації економічної відсталості і неоколоніальної залежності країн, що розвиваються, особливості їх МЄВ. Реалізація Нового Міжнародного економічного порядку (НМЕП). Проблеми інтеграції у світове господарство країн з перехідною економікою, зміни у розвитку їх МЄВ.

Тема 3. Міжнародний поділ праці

Сутність та фактори міжнародного поділу праці. Види міжнародного поділу праці. Форми і напрямки розвитку міжнародної спеціалізації і кооперування виробництва. Основні тенденції міжнародного поділу праці. Проблеми участі України в міжнародному поділі праці.

Тема 4. Середовище розвитку МЄВ

Поняття середовища МЄВ, його структура і особливості. Природно-географічне середовище, основні його складові впливу на розвиток МЄВ.

Економічне середовище формування МЄВ, стан ринкових відносин країн і особливості їх взаємовідносин. Економічні регулятори МЄВ.

Політико-правове середовище. Особливості взаємодії політики і економіки в МЄВ. Політичні інтереси країн та регіонів. Політична стабільність і політичні ризики. Міжнародний тероризм як фактор формування політичного середовища. Правові регулятори МЄВ.

Соціально-культурне середовище і його значення в розвитку МЄВ. Інфраструктура сучасних МЄВ. Роль транспорту і інформаційно-комунікаційних систем в розвитку МЄВ.

Тема 5. Міжнародні торговельні відносини

Зростання ролі міжнародної торгівлі (МТ) на сучасному етапі МТ – визначальна форма МЄВ. Основні фактори зростання міжнародного товарообігу. Особливості розвитку МТ. Вплив НТР на структуру міжнародної торгівлі. Зміни в товарній структурі МТ. Стандартизація товарів на світовому ринку. Міжнародні товарні номенклатури. Штрихові коди. Міжнародна асоціація товарної нумерації в Європі EAN International. Асоціація «EAN- Україна».

Регіональна структура (географічний розподіл) МТ. Структура світового товарообігу за соціально-економічними угрупованнями країн. Головні причини і наслідки збільшення взаємної торгівлі промислово розвинутих країн. Роль країн, що розвиваються в МТ. Місце нових індустріальних країн (НІК) у світовій торгівлі. Країни з перехідною економікою в МТ. Проблеми реструктуризації зовнішньої торгівлі нових незалежних держав (ННД).

Монополізація світової торгівлі. Діяльність ТНК і конкурентна боротьба на світовому ринку. Види товарних ринків за ступенем монополізації. Закритий і відкритий сектори світового ринку, їх особливості.

Кон'юнктура товарних ринків – сутність, фактори формування і розвитку, система показників вивчення і основні форми прояву.

Види і форми МТ. Зустрічна торгівля. Міжнародні торги (тендери). Міжнародні ярмарки і виставки. Міжнародні аукціони. Особливості біржової торгівлі, її еволюція, організація і функції. Біржові товари. Найбільші міжнародні товарні біржі, їх вплив на міжнародну торгівлю. Види біржових угод. Консигнаційна торгівля.

Особливості розвитку зовнішньоторговельної політики держав. Протекціонізм і лібералізація торгівлі. Засоби зовнішньоторговельної політики. Прояви дискримінації в МТ. Регіональне торговельне співробітництво.

Регулювання міжнародних торговельних відносин. Діяльність міжнародних торгових організацій. ГАТТ (Генеральна угода щодо тарифів і торгівлі) та ЮНКТАД (Конференція ООН з питань торгівлі й розвитку). Перетворення ГАТТ у Світову організацію торгівлі (СОТ). Реорганізація КОКОМ (Координаційна Рада з експортного контролю). Значення торгових договорів і угод у сучасних умовах. Діяльність Міжнародної торгової палати.

Передумови і особливості участі України в МТ.

Тема 6. Міжнародна торгівля послугами

Значення світового ринку послуг, передумови його формування. Специфічні риси міжнародної торгівлі послугами, її динаміка, структура і географічні напрямки.

Стан та перспективи міжнародної торгівлі ліцензіями та «ноу-хау». Види ліцензійних угод. Сучасні умови і фактори міжнародного обміну технологіями, форми їх передачі. Значення і обсяги міжнародної торгівлі ліцензіями. Особливості підготовки, оформлення і реалізації ліцензійних угод, головні країни-експортери ліцензій. Внутрішньофірмова ліцензійна торгівля.

Міжнародний лізинг, його види. Лізинг за терміном оренди. Особливості рентінгу. Головні країни-експортери лізингових послуг. Значення міжнародного лізингу. Міжнародні інжинірингові та консультаційні послуги. Туристські послуги на світовому ринку. Міжнародні туристські потоки. Фактори розвитку міжнародного туризму. Страхові послуги. Франчайзинг в системі міжнародних послуг. Франчайз «торгова марка». Регулювання умов використання товарних знаків, Мадридська угода про їх міжнародну реєстрацію. Україна на міжнародному ринку послуг.

Тема 7. Ціноутворення у міжнародній торгівлі

Ціноутворення на світовому ринку. Ціна як важливий показник кон'юнктури товарних ринків. Інтернаціональна вартість і світова ціна, її ознаки. Ціноутворюючі фактори. Множинність цін на світовому ринку. Рівні світових цін. Інформаційна система світових цін товарних ринків. Проблеми нееквівалентного обміну. Поняття «умови торгівлі» і його економічний зміст.

Тема 8. Міжнародна інвестиційна діяльність і виробниче співробітництво

Загальні передумови розвитку міжнародної інвестиційної та виробничої діяльності. Міжнародний рух капіталу. «Інвестиційний клімат». Види зарубіжних інвестицій, їх масштаби. Зміни питомої ваги головних економічних центрів у вивозі капіталів. Основні

потоки міжнародного капіталообміну. Особливості регулювання руху капіталу, вплив ТНК на його переміщення. Вивіз капіталу як фактор інтенсифікації міжнародної інвестиційної і виробничої діяльності. Іноземні інвестиції в економіці України.

Головні форми виробничого співробітництва. Роль НТР у його поглибленні. Міжнародна спеціалізація виробництва. Міжнародне виробниче кооперування. Співробітництво на компенсаційній основі.

ТНК – головні суб'єкти міжнародної виробничої та інвестиційної діяльності, їх суттєвість і еволюція, сучасна стратегія. Типи монопольних об'єднань. Роль внутрішнього коопераційного обміну. Протиріччя між ТНК і національно-державною формою політичної організації суспільства. Регулювання діяльності ТНК.

Спільні підприємства (СП). Передумови і особливості розвитку спільного підприємництва. Організаційно-правові і економічні форми створення і функціонування СП. Масштаби, рівень і динаміка розвитку СП. Вільні економічні зони. Класифікація ВЕЗ, особливості функціонування. Діяльність ВЕЗ в різних країнах.

Передумови розвитку міжнародної підприємницької діяльності в Україні.

Змістовий модуль 2. Рух факторів виробництва у світовій економіці. Міжнародна економічна інтеграція та глобалізація

Тема 9. Міжнародна міграція робочої сили

Поняття міжнародної міграції робочої сили, її економічна природа, рушійні сили і етапи розвитку. Масштаби, форми і основні тенденції розвитку сучасних міграційних процесів. Види міжнародної міграції. Міжнародний ринок спеціалістів високої кваліфікації («золотих комірців») і проблема «відпливу умів». Роль НТР у розвитку міграції робочої сили, наукових і інженерно-технічних кадрів. Соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції. Міжнародна міграція робочої сили і платіжні баланси країн.

Загальні закономірності створення світового ринку робочої сили, головні регіони і центри її міжнародного тяжіння і експорту. Міжнародні монополії і ринок праці. Форми і засоби експлуатації робочих-іммігрантів. Вплив міжнародної економічної інтеграції на інтернаціоналізацію ринку праці.

Державне і міжнародне регулювання трудової міграції. Міжнародна організація праці (МОП) і її роль у вирішенні питань безробіття і захисту прав трудящих. Програми стимулювання еластичності ринку праці і забезпечення зайнятості населення. Гнучкість ринку праці. Проблеми трудової міграції і ринку робочої сили в Україні.

Тема 10. Міжнародні науково-технічні зв'язки

Передумови науково-технічного співробітництва (НТС). НТС як форма МЕВ. Традиційні і нові форми НТС країн світу. Вплив НТР на розвиток міжнародного НТС. Міжнародний рух технологій та механізм її передачі. Сумісні наукові дослідження. Міжнародні науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР). Обмін науково-технічними досягненнями і досвідом. Взаємні консультації з основних питань НТС. Розробка науково-технічних прогнозів. Співробітництво в галузі науково-технічної інформації, винахідництва та патентної справи. Сумісні наукові дослідження щодо захисту навколишнього середовища, у медицині, освоєнні космосу і Світового океану.

Комерційний зміст науково-технічних відносин. Розвиток торгівлі ліцензіями і ноу-хау. Захист інтелектуальної власності.

Інтернаціоналізація НТС. Міжнародні науково-технічні програми. Проблеми НТС в діалозі «Схід-Захід». Перспективи включення науково-технічного потенціалу України у міжнародні науково-технічні зв'язки.

Тема 11. Світова валютна система і валютні відносини

Національні, міжнародні і світова валютні системи, їх сутність і елементи. Поняття валюти і її види. Конвертованість валют. Валютний курс, його види. Валютний паритет. Крос-курс. Основні валютні операції. Котирування валют.

Еволюція світової валютної системи. Перехід від золотого стандарту до вільного курсу. Паризька, Генуезька, Бреттон-Вудська і Ямайська валютні системи. Європейська валютна система. Валютно-фінансова система країн ЄС.

Сутність валютно-фінансових відносин і механізм міжнародних розрахунків. Платіжний і розрахунковий баланси, їх структура. Баланс міжнародної заборгованості, її види. Нестабільність міжнародних розрахунків і основні проблеми платіжних балансів країн світу.

Тема 12. Міжнародні розрахунки

Сутність, способи та умови здійснення міжнародних розрахунків. Роль банків та їх кореспондентських рахунків в організації та проведенні міжнародних платежів. Ризики у зовнішньоекономічній діяльності, способи їх усунення. Особливості використання в міжнародній сфері основних форм розрахунків.

Недокументарні форми розрахунків: авансовий платіж, банківський переказ, оплата після відвантаження, платіж на відкритий рахунок, платежі за чеками, пластиковими картками та векселями.

Документарні форми розрахунків: міжнародні розрахунки за допомогою акредитиву, міжнародні розрахунки за допомогою інкасо.

Тема 13. Міжнародний рух капіталу

Міжнародний рух капіталу як форма МЕВ. Різновиди формування і розвиток світового ринку позичкових капіталів (СРПК), його функції. Різновидність операцій на СРПК. Світовий грошовий ринок і ринок цінних паперів. Операції сек'ютеризації.

Сутність та особливості розвитку євrorинку. Євровалюта. Фактори розвитку євrorинку та його сектори.

Міжнародні фінансові центри, передумови їх функціонування. Податкові гавані. Офшорні зони. Валютна і інституціональна структура СРПК. Система СВІФТ.

Регіональні зміни у сфері зовнішніх позичань. Проблема заборгованості і значення іноземних кредитів для економічного розвитку України.

Тема 14-15. Міжнародні інтеграційні процеси

МЕІ – закономірність розвитку СГ і МЕВ. Сутність, цілі і значення МЕІ, основні риси. Передумови і фактори розвитку МЕІ як якісно нового рівня МЕВ. Головні учасники і організатори процесу МЕІ, його сучасні особливості. Форми МЕІ. Етапи формування міжнародних економічних інтеграційних угруповань.

Світові інтеграційні процеси і Україна. Регіональний характер МЕІ як її особливість. Регіональні інтеграційні об'єднання промислово розвинутих країн.

Об'єктивні передумови, політичні і економічні цілі, основні етапи розвитку Західноєвропейської економічної інтеграції. Єдність економічної системи країн ЄС. Особливості розвитку аграрної сфери. Створення західноєвропейської моделі єдиного промислового і науково-технічного розвитку. Єдина науково-технічна політика. Європейська валютна система. Інституціональна структура: і політико-правові механізми ЄС. Політика ЄС відносно третіх країн та їх угруповань. Проблеми подальшого розширення ЄС. Україна і ЄС.

Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ). ЄС – ЄАВТ.

Північноамериканська економічна інтеграція. Формування північноамериканської зони вільної торгівлі (НАФТА). США у світових інтеграційних процесах. Глобальна політика США щодо процесів європейської економічної інтеграції. Особливості економічних відносин з країнами АТР.

Інтеграційні процеси в економіці країн, що розвиваються. Роль МЕІ у здійсненні НМЕП.

Особливості економічної інтеграції країн Латинської Америки. Розвиток регіональних і субрегіональних інтеграційних угруповань. Латиноамериканська асоціація Інтеграції (ЛААІ). Договір басейну Ла-Плати, Андська група і Амазонський пакт. Центральнаамериканський спільний ринок (ЦАСР). Співробітництво Карибського басейну (КАРІКОМ). Латиноамериканська економічна система (ЛАЄС). Спільний ринок країн Південного конусу (МЕРКОСУР). Проблеми і перспективи створення системи колективних економічних дій у Латинській Америці.

Проблеми розвитку регіонального економічного співробітництва в Африці. Основні економічні угруповання країн Африки. Економічне співробітництво західноафриканських держав (ЕКОВАС). Митний і економічний союз Центральної Африки (ЮДЕАК), його трансформація у економічний і валютний союз Центральної Африки (ЕВСЦА). Спільний ринок країн Магрибу. Спільний ринок Східної і Південної Африки (КОМЕСА). Співробітництво розвитку Півдня Африки (САДК). Проблеми формування Африканського економічного співробітництва. (АФЕС).

Особливості розвитку економічної інтеграції в країнах Азії. Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН). Асоціація регіонального співробітництва Південної Азії (СААРК). Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС). Рада співробітництва арабських держав Перської Затоки (РСАДПЗ).

Проблеми розвитку економічної інтеграції в східноєвропейських країнах у нових умовах переходу до ринкової економіки, створення нової моделі економічної інтеграції. Східноєвропейське співробітництво і вільна торгівля (СЕВТ). Вишеградська група. Центральноевропейська асоціація вільної торгівлі (ЦЕФТА). «Карпатський єврорегіон». Чорноморське економічне співтовариство. Економічний союз країн СНД. Центральнаазіатське економічне співробітництво (ЦАЕС). Євразійське економічне співробітництво (ЄврАзЕС). Співтовариство Росія-Білорусь.

Україна і інтеграційні угруповання країн.

Тема 16. Глобальні проблеми міжнародних економічних відносин

Глобальні і регіональні проблеми сучасності і загальні проблеми МЄВ. Соціально-економічні та політичні особливості розвитку МЄВ сучасного періоду: від конфронтації до співробітництва. Нові горизонти європейського співробітництва. Країни «третього

світу» у системі МЕВ. Суперечності НМЕП та його еволюція. Загострення діалогу «Північ-Південь». Ісламський фактор розвитку МЕВ. Проблеми інтеграції нових незалежних держав (ННД) у світові міжнародні зв'язки. Фактори посилення економічної взаємозалежності країн, спільність конкретних економічних інтересів. Проблеми зовнішньої заборгованості в МЕВ. Форми, структура і масштаби зовнішньої заборгованості.

Лібералізація зовнішньої торгівлі – загальна проблема сучасних МЕВ. Розвиток транснаціонального бізнесу та необхідність контролю за діяльністю ТНК. Проблеми розвитку міжсистемних та внутрішньосистемних діалогів.

Рекомендовані джерела.

1. Авдокушин Е. Ф. Международные экономические отношения. - М.: Юристъ, 1999. - 368 с.
2. Багрова І. В., Гетьман О. О., Власик В. Є. Міжнародна економічна діяльність України: Навч. посіб./За ред. І. В. Багрової. - К.: ЦНЛ, 2004. -384 с.
3. Герчикова И. Н. Международные экономические организации: регулирование мирохозяйственных связей и предпринимательской деятельности. - М.: Консалтбанкир, 2009. - 624 с.
4. Горбач Л. М. Міжнародні економічні відносини: Підручник / Л. М. Горбач, О. В. Плотніков. - К.: Кондор, 2005. - 266 с.
5. Дахно І. І. Міжнародна економіка: Навч. посіб. - 2-ге вид., випр. І допов. - К.: МАУП, 2006. - 248 с.
6. Козик В. В., Панкова Л. Я., Даниленко Н. Б. Міжнародні економічні відносини: Навч. посіб. — 6-те вид., стер. — К.: Знання, 2006. - 406 с.
7. Міжнародна економіка: Підручник / А. П. Румянцев, Г. Н. Климко, В. В. Рокоча та ін.; За ред. А. П. Румянцева. - К.: Знання-Пресс, 2003. - 447 с.
8. Міжнародні організації: Навч. посіб. / Ред. Ю. Г. Козак, В. В. Ковалевський, З. Кутайн та ін. — К.: ЦУЛ, 2007. - 440 с.
9. Мочерний С. В. Світове господарство в умовах глобалізації: Монографія / С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, С. В. Фомішин. - К.: Ніка-Центр, 2006. - 200 с.
10. Світовий бізнес: Навч. посіб. / Ред. Ф. Ф. Бутинець. - Житомир: Рута, 2004. - 498 с.
11. Шпак В. Міжнародна торгівля: Практикум / В. Шпак, А. Кондорі-Ромео. - К.: МАУП, 2007. - 384 с.

Методи навчання.

Лекції та практичні заняття з використанням інформаційних технологій.

Методи оцінювання:

- поточний контроль (опитування, тестування, контрольна робота);
- написання есе чи наукової статті;
- підсумковий контроль (екзамен).

Мова навчання. Українська.